

Podstawy prawa cywilnego i handlowego

Kolektiv pod redakcí Edwarda Gniewka,

Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego,
Wrocław, 1998, 670 stran

ISBN 83-229-1806-2

Jan Hurdík

Ani v současném období, kdy tendence dalšího vývoje českého právního řádu dalekosáhle překračují při hledání svých vzorů a inspirace hranice České republiky, není rozhodně neúčinné využívat zkušeností našich nejbližších sousedů. Zejména v oblasti civilistiky je to Polsko a jeho právní systém, který se stal zdrojem řady podnětů ve vývoji našeho civilního práva i jeho výuky na právnických fakultách. To je dáno nejen geografickou blízkostí obou zemí a blízkostí jejich právních kultur, ale i řadou významných osobností polské civilistiky a významných děl z jejich produkce. Tradice polské civilistické literatury byla navíc napojena na zdroje velkých evropských doktrín, a to ať západní orientace (Francie, Německo, Rakousko, Itálie), tak východní (zejm. ruské, resp. sovětské), nikdy jim však bezvýhradně nepodlehla a její závěry mají vlastní, filosoficky i právně pragmaticky, historicky i systematicky, koherentní vyznění.

* * *

V posledních letech přibyla ke zvučným jménům polské civilistické literatury (Stelmachowski, Szpunar, Czachórski, Grzybowski, Wolter, Łętowska aj.) jména další. K nim patří nepochybně vedoucí osobnost fakulty práva a administrativy Wrocławské univerzity Prof. Edward Gniewek. Pod jeho jménem jako vedoucího autorského kolektivu vyšla v roce 1998 ve vydavatelství Wrocławské univerzity reprezentativní učebnice Základy práva občanského a obchodního. Učebnice je určena pro výuku základního kurzu občanského a obchodního práva na právnických fakultách. Sami autoři upozorňují, že vzhledem k tomuto svému hlavnímu určení nemůže zahrnout veškeré výsledky odborného bádání jich samých i jejich kolegů. Vedení rozsahem výuky kurzu a vydavatelskými limity, autoři některé partie učebnice zkrátily (zejm. právo dědické, právo intelektuálního vlastnictví a některé další).

Přesto – nebo i proto – učebnice neztratila na svém poselství, které se neomezuje jen na polské studenty práva: je dokladem pojetí občanského práva, jeho institutů a systému, jak je chápán významnou skupinou současných polských civilistů.

* * *

Učebnice zaujímá především zásadní postoj ke koncepci občanského práva. V tomto ohledu vychází z jednoty občanského práva, pod níž rozumí jak tradiční (pandektní) součásti občanského práva, tj. obecnou část a část zvláštní a v rámci zvláštní části právo věcné, právo závazkové a právo dědické, řadí sem však i – víceméně tradičně – právo rodinné a rovněž právo intelektuálního vlastnictví. Do tohoto systémového rámce, jako další systémovou část na úrovni předcházejících, zařazují autoři na závěr učebnice právo obchodní.

Na druhé straně autoři nezahrnují do textu učebnice občanského a obchodního práva některá další odvětví (zejm. právo pracovní a tzv. komplexní odvětví). To vyvolává otázku, jaký je postoj autorů k pojetí soukromého a občanského práva a jejich vzájemným vazbám. Respektující skutečnost, že v polské civilistice se pojmu soukromé právo užívá relativně zřídka, nezbývá než odpověď hledat skrytou v základních definicích úvodních partií učebnice. Zde ji také můžeme nalézt ve vymezení pojmu občanské právo (str. 32), podle něhož občanské právo je „odvětvím práva zahrnujícím soubor předpisů upravujících vztahy majetkové nebo nemajetkové mezi osobami fyzickými a osobami právnickými na zásadě rovnosti subjektů“.

Z uvedeného vymezení je zřejmé, že občanské právo v pojetí autorů je z hlediska jeho definičního oboru vymezeno shodnými hranicemi jako právo soukromé. Současně je však z práva občanského vyřazeno právo pracovní. Tento krok je odůvodněn jednak legislativně (podle čl. XII uvozujících předpisů k polskému obč. zákoníku „občanský zákoník

neruší pracovní zákonodárství“), jednak koncepčně, neboť následně vydaný polský kodex práce v řadě případů nerespektuje občanskoprávní metodu regulace společenských vztahů (str. 33).

* * *

Výrazně inspirující je pečlivá, důsledná a pedagogicky propracovaná systematika učebnice. Zvláště pozoruhodná je míra zobecnění jednotlivých popisovaných institutů, zpracovaná s citem pro pluralitu systémových rovin a místo jednotlivých pojmů a jejich atributů v tomto rámci. Zajímavé z tohoto pohledu je zařazení zásad občanského práva k jednotlivým právním institutům, na které se svou povahou či funkcí váží, velmi propracované jsou partie o osobách v právním smyslu, typologie předmětů občanskoprávních vztahů či právních úkonů.

Důsledně propracované jsou části II. a III., obsahující výklad věcných práv a obecné části práva závazkového. Tyto části jsou spolu s částí obecnou metodickým i obsahovým těžištěm učebnice a reprezentují záměr autorů, na vyčerpávající výklad základních civilistických institutů metodicky navázat dalšími typy občanskoprávních vztahů, jejichž podrobný výklad obsahuje další – specializovaná literatura.

* * *

Autorský kolektiv předložil zainteresované veřejnosti publikaci, jejíž schopnost vědeckého a pedagogického utřídění a citlivé prezentace základů občanského a obchodního práva z ní činí pomůcku, která se pro tyto své přednosti, ale i pro svou schopnost zobecnění platných bez ohledu na specifický typ právního řádu může stát cenným zdrojem informací o institutech a systému občanského a obchodního práva nejen v Polsku, nýbrž i jako kulturně-spoločenského fenoménu v evropských dimenzích.